

مقاله پژوهشی: تحلیل سیاستی بر دیپلماسی دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با جمهوری خلق چین

سیدجواد امینی^۱، عباس غلامی^۲

پذیرش مقاله: ۹۹/۰۴/۲۷

دریافت مقاله: ۹۹/۰۲/۲۶

چکیده

تحولات محیط امنیتی بین‌المللی و شکل‌گیری منظومه‌های نوپدید هندسه قدرت جهانی، زمینه‌ها و سطوح شکل‌گیری منازعات و همکاری‌های دو یا چندجانبه کشورها را در حوزه دفاعی و امنیتی تحت تأثیر قرار داده است. از این رو رویکرد دیپلماسی دفاعی فعال در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در بالاترین سطح پیگیری می‌شود. دو کشور جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین از قابلیت‌ها و ظرفیت‌های توسعه همکاری و روابط دفاعی و امنیتی در سطح راهبردی با توجه به ویژگی‌های ژئوپلیتیکی، ژئواستراتژیکی و... در غرب و شرق آسیا برخوردارند. لذا هدف اصلی این پژوهش شناخت و اولویت‌بندی پیشران‌ها و ابعاد این همکاری است. این تحقیق به لحاظ هدف کاربردی - توسعه‌ای و روش تحقیق بر مبنای نوع داده‌های موردنیاز، موردی - زمینه‌ای است. با توجه به حجم جامعه آماری ۵۵ نفر، حجم نمونه بر حجم جامعه منطبق و تمام شمار بوده است. نتایج نشان می‌دهد به ترتیب پیشران‌های چهارگانه نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بیشترین نقش را در دیپلماسی دفاعی - امنیتی دو کشور دارند. همچنین در اولویت‌های مذکور به تفکیک، پیشران نظامی با ۲۰ مؤلفه (انتقال فناوری نظامی با ۹۸/۲٪ و اعزام وابسته نظامی با ۹۶/۴٪)؛ پیشران سیاسی با ۶ مؤلفه (مبارزه با هژمونی آمریکا و نظام تک‌قطبی با ۹۸/۲٪ و حضور در تریبات منطقه‌ای نظیر شانگهای با ۹۲/۷٪)؛ پیشران اقتصادی با ۷ مؤلفه (امنیت اقتصادی با ۹۶/۴٪ و احیای جاده ابریشم جدید با ۹۴/۵٪) و پیشران اجتماعی فرهنگی با ۶ مؤلفه (مبارزه با مواد مخدر و قاچاق انسان با ۸۱/۸٪) بیشترین تأثیر و ظرفیت را در دیپلماسی دفاعی شامل می‌شوند.

واژگان کلیدی: دیپلماسی دفاعی، همکاری مشترک دفاعی - امنیتی، ابعاد و پیشران‌های همکاری

۱ استادیار مدیریت دولتی دانشگاه عالی دفاع ملی

۲ دانش‌آموخته دکتری علوم دفاعی راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول)، sa.abbas@chmail.ir

مقدمه

در دنیای امروز، دولت‌ها برای نیل به اهداف و تأمین هرچه بهتر و بیشتر منافع ملی خود، ابزارهای متعددی را در اختیار دارند. در این بین به نظر می‌رسد ابزارهای سیاسی به‌ویژه دیپلماسی از جمله مؤثرترین راه‌کارهایی است که کاربست آن می‌تواند نسبت به هزینه‌های احتمالی، دارای بیشترین منافع باشد؛ بنابراین می‌توان اذعان داشت دیپلماسی می‌تواند ظرفیت‌های فراوانی را به‌منظور تهدیدزدائی و فرصت‌زایی ایجاد کند؛ دیپلماسی دفاعی، مفهوم و عملی است که حکایت از درک نفوذ و کارایی ارتش (قوای مسلح) و فعالیت‌های نظامی فراسوی کار ویژه اصلی آن یعنی جنگ و دفاع و همچنین درک پیوند الزامی بین نیروی نظامی و دیگر عناصر قدرت ملی دارد. (عسگری، ۱۳۸۹: ۹-۱۱) هدف غایی و نهایی نیروهای مسلح در چشم‌انداز بیست‌ساله کشور، بازدارندگی است، کار ویژه اصلی دیپلماسی دفاعی را می‌توان در تحقق و پیاده کردن راهبرد بازدارندگی و کاربرد آن در تعامل واحد سیاسی با دیگر واحدهای نظام بین‌الملل دانست. (مینایی و دیگران، ۱۳۹۳: ۴۶) تحولات محیط امنیتی بین‌المللی به‌ویژه خاتمه جنگ سرد و کاهش نظامی‌گری در عرصه سیاست بین‌الملل، زمینه همکاری‌های مختلف میان کشورها از جمله در حوزه نظامی و دفاعی را فراهم کرد و در نتیجه کشورها مأموریت‌های جدیدی را برای نیروهای مسلح خود تعریف کردند. بر این مبنا کارکرد نیروهای مسلح محدود به دوران جنگ نشده، بلکه نقش آن‌ها در زمان صلح نیز به کمک در تأمین منافع و هدف‌های ملی کشور مورد شناسایی قرار گرفت. دیپلماسی دفاعی که مبتنی بر تعریف جدید از کار ویژه بخش دفاع است در شرایطی که کارساز باشد نیاز به جنگ را از راه روش‌های غیر قهری نظامی، تأخیر و عقب‌تر می‌اندازد. نکته بسیار مهم ناگفته در مناسبات دفاع و دیپلماسی این است که در کنار خدمات سنتی دفاع در راستای سیاست خارجی، دیپلماسی هم باید در خدمت دفاع ملی باشد. (ساعد، ۱۳۸۹: ۷۰) سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران در ارتباط با همکاری دفاعی - امنیتی سه حوزه کشورهای مسلمان، کشورهای همسایه و کشورهای غیر همسایه دارای فناوری را مدنظر داشته و در ارتباط با مشارکت دفاعی به هر سه حوزه مطرح‌شده به‌منظور پیگیری در خصوص رفع نیازهای توان‌افزایی، اعتمادسازی، کنترل و مدیریت بحران امنیتی توجه دارد. به‌منظور اجرای صحیح این سیاست‌ها و دستیابی به اهداف دیپلماسی دفاعی شامل؛ مهندسی محیط امنیتی، کسب منافع اقتصادی، دستیابی به تجهیزات دفاعی موردنیاز، ثبات سازی و کنترل تسلیحات (مینایی و دیگران، ۱۳۹۳: ۴۷) بایستی نسبت به برقراری همکاری دفاعی امنیتی با کشورها در سطح دوجانبه، منطقه‌ای و جهانی، اقدام شود. جمهوری اسلامی ایران در جهت تقویت عمق راهبردی خود و برقراری مناسبات پایدار با کشورهای مستقل جهان و

در جهت تقویت ساختار و جایگاه ژئوپلیتیکی خود تمایل به گسترش دیپلماسی دفاعی دارد و کشور چین به‌عنوان یکی از قدرت‌های بزرگ نظامی جهان و از اعضای دائمی شورای امنیت سازمان ملل متحد و با توان تأثیرگذاری در سطح منطقه‌ای و جهانی از این ظرفیت برخوردار است. هدف اصلی این مقاله در وهله اول شناخت پیشران‌ها و ابعاد همکاری دفاعی - امنیتی دو کشور ایران و چین است و در وهله دوم شناسایی ترتیب و اولویت‌بندی این پیشران‌ها و ابعاد است تا در نهایت وزن و اولویت ابعاد هر یک از پیشران‌های تخصصی معین شوند. به‌منظور دستیابی به اهداف فرضیه‌های این تحقیق به این صورت مطرح گردیده است:

- ۱- مؤلفه‌های بعد نظامی در همکاری دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران با کشور چین تأثیرگذار می‌باشد.
- ۲- مؤلفه‌های بعد سیاسی در همکاری دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران با کشور چین تأثیرگذار می‌باشد.
- ۳- مؤلفه‌های بعد اقتصادی در همکاری دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران با کشور چین تأثیرگذار می‌باشد.
- ۴- مؤلفه‌های بعد اجتماعی - فرهنگی در همکاری دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران با کشور چین تأثیرگذار می‌باشد.

مبانی نظری

- پیشینه شناسی

شریعتی (۱۳۸۸) در رساله‌ای تحت عنوان "امکان‌سنجی و چالش‌های فراروی همکاری‌های راهبردی ایران و چین" گسترش روابط راهبردی ایران و چین را با مشکلات و چالش‌های متعددی هم از منظر رویکرد نظری و هم از منظر مطالعات میدانی و تجربی مواجه دانسته است. بر مبنای تاریخ سیاست بین‌الملل قدرت‌های در حال ظهور همواره رفتاری چالشگرانه در برابر جامعه بین‌الملل بروز داده‌اند؛ اما رفتار چین به‌عنوان یک قدرت در حال ظهور در دوران پس از جنگ سرد با سنت رفتاری قدرت‌های در حال ظهور نمی‌خواند. این کشور نه تنها جامعه بین‌المللی را به چالش نکشیده بلکه در حوزه‌های مختلف، رفتاری همکاری‌جویانه بروز داده است. فرگوسن (۲۰۱۱) در رساله خود با عنوان "قدرت نرم به‌عنوان هنجار جدید: چگونگی مشارکت نرم راهبردی (استراتژیک) چین و روسیه در موازنه نمودن هژمونی آمریکا در دوره‌ای از نظام تک‌قطبی" به این نتیجه رسیده که برای از بین بردن هژمونی آمریکا در منطقه، بهترین راه‌کار، همدلی و همراه شدن قدرت‌های برتر منطقه مانند چین و روسیه است. این همکاری‌ها باید به‌گونه‌ای باشد تا نقش بازدارندگی خود را در برابر هجوم تاریخی غرب به رهبری آمریکا به‌خوبی نشان بدهد. شریعتی نیا

(۱۳۹۱) در مقاله‌ای تحت عنوان "عوامل تعیین‌کننده روابط ایران و چین" برخی همپوشانی‌ها در سیاست خارجی دو کشور نظیر مبادلات اقتصادی و نظامی و همکاری در حوزه انرژی را، عوامل توسعه بخش روابط دو کشور دانسته و از دیگر سو انتخاب راهبردی (استراتژیک) چین و روابط همکاری‌جویانه این کشور با قدرت‌های غربی را، عوامل محدودکننده این روابط به شمار آورده است؛ و در پایان فرشچی (۱۳۹۲) در مقاله "دیپلماسی دفاعی در پرتو رویکرد چین به مسئله امنیت"، مبادله هیئت‌های نظامی و تبادل نظر در مورد مسائل راهبردی، رزمایش‌های نظامی مشترک، فعالیت‌های نظامی چندجانبه و همکاری‌های امنیتی در حوزه‌های غیرمتعارف را از مهم‌ترین عناصر دیپلماسی دفاعی چین دانسته است.

– مفهوم شناسی

هرگاه دو فرد، سازمان، مؤسسه، گروه یا کشور با توافق یکدیگر و در چهارچوب یک برنامه کلی یا تفصیلی، اقدامات و فعالیت‌هایی را در جهت نیل به یک هدف مشترک انجام دهند، به طوری که این اقدامات و فعالیت‌ها موجب هم‌افزایی، تسریع در روند و دستیابی به هدف مشترک گردد، به آن همکاری گفته می‌شود. از نظر سلامی (۱۳۹۰)^۱ همکاری دفاعی - امنیتی "مبتنی بر امنیت ملی و یکپارچگی مؤلفه‌های قدرت ملی است، به عبارتی دیگر، دفاع یکپارچه‌ای که امنیت ملی نسبی را تأمین کند". همکاری دفاعی - امنیتی انجام مجموعه اقدامات و فعالیت‌هایی است که در جهت نیل به اهداف دیپلماسی دفاعی در سطح دوجانبه، منطقه‌ای و جهانی محورهایی نظیر تبادل تسلیحات و فناوری دفاعی و چندمنظوره، آموزش نظامی، اعزام وابسته نظامی، انعقاد موافقت‌نامه دفاعی، همکاری‌های علمی و فنی، انجام رزمایش مشترک، انعقاد پیمان عدم تجاوز متقابل، ایجاد اتحاد نظامی، تحقیقات دفاعی مشترک، انعقاد پیمان دفاع و امنیت متقابل، ایجاد و گسترش کمی و کیفی سازوکارهای دفاعی، پیشگیری و حل منازعه‌ها، ایجاد کمیسیون‌های منطقه‌ای دفاعی و نظایر آن را شامل می‌شود، به طوری که موجب هم‌افزایی، تسریع در روند و دستیابی به اهداف مشترک گردد.

پیشران‌های همکاری دفاعی - امنیتی:

پیشران اقتصادی:

دو کشور ایران و چین در دو سوی قاره کهن آسیا از منظر اقتصادی مکمل یکدیگر قلمداد می‌شوند. با این وجود هیچ‌گاه روند همکاری‌های دو کشور مبتنی بر معیارها و اصول راهبردی نبوده

است. در حال حاضر چین مهم‌ترین شریک اقتصادی ایران محسوب می‌گردد. (عسگریان، ۱۳۹۰: ۵) ایران از موقعیت اقتصادی، انرژی، ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی در منطقه حساس خاورمیانه به‌عنوان حلقه اتصال دو منبع غنی انرژی یعنی خلیج فارس و دریای خزر از ارزش بالایی در روند تعادل بین قدرت‌های جهان برخوردار است. (صفوی، ۱۳۸۴: ۷۰) تحولات آتی بازارهای جهانی نفت و گاز به سمتی است که وزنه آسیا به‌خصوص چین در فرایند تقاضای سوخت‌های فسیلی سنگین‌تر خواهد شد و لذا وابستگی بیشتری به واردات نفت خام و گاز طبیعی خواهد داشت. (درخشان، ۱۳۹۱: ۱۶۴) ایران امروز سومین تأمین‌کننده نفت چین است و این کشور منافع اقتصادی بسیار قابل توجهی در ایران دارد. (شجاعی، ۱۳۹۲: ۲) چینی‌ها از دریچه منافع متقابل اقتصادی با اکثر کشورها روابط دارند و کار چندانی با نوع حکومت و سایر سیاست‌های آن‌ها ندارند. (صفری و دیگران، ۱۳۹۲: ۶۲-۶۱) نیازهای چین به واردات نفت و گاز، با توجه به رشد اقتصادی سریع آن کشور سیر صعودی دارد و ایران می‌تواند یکی از مطمئن‌ترین منابع تأمین انرژی چین به شمار آید. از این‌رو چین از موقعیت بسیار ویژه‌ای برای سرمایه‌گذاری در منابع نفت و گاز ایران برخوردار است. (شریعتی نیا، ۱۳۹۱: ۴۵-۲۱) هم‌چنین سرمایه‌گذاری مشترک در جهت ساخت تسلیحات از جمله اهداف کلی دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران قلمداد می‌شود. (عسگری، ۱۳۸۹: ۲۴-۲۲) از این‌رو سرمایه‌گذاری متقابل بسته به نیازهای هر یک از دو کشور، یکی از پیشران‌های همکاری است. دولتمردان چین، منطقه خلیج فارس را ادامه سرزمین‌های پیرامون کشور خود و دارای اهمیت ویژه در امنیت سیاسی و اقتصادی آن می‌دانند و راهبرد توسعه مناسبات با منطقه و تقویت حضور در آنجا را ادامه خواهند داد. (امامی، ۱۳۸۵: ۱۷۰) موقعیت خاص ژئوپلیتیکی جمهوری خلق چین و جمهوری اسلامی ایران و امکان برقراری ارتباط از طریق دریا و خشکی با احیاء مجدد جاده ابریشم و داشتن موقعیت ساحلی و دریایی و امکان دسترسی به آب‌های آزاد و لزوم برقراری امنیت دریایی مسیر خلیج فارس به مالاگا در توسعه و رشد اقتصادی هر دو کشور از زمینه‌های همکاری این دو کشور خواهد بود. مسئله امنیت عرضه انرژی برای مصرف‌کنندگان و امنیت تقاضای انرژی برای تولیدکنندگان در چارچوب سیاست‌های تجاری نفت و گاز، تابعی از الگوی احداث خطوط لوله انتقال به‌خصوص برای گاز طبیعی نیز می‌باشد. احداث خطوط لوله انتقال نفت یا گاز طبیعی منطقاً وابستگی صادرکننده و واردکننده به یکدیگر را به شدت افزایش

می‌دهد و امنیت انرژی را در جانب عرضه و تقاضا بهتر تأمین می‌کند. (درخشان، ۱۳۹۱: ۱۸۱-۱۸۰)

پیشران نظامی:

امروزه قدرت نظامی و رویکرد به تأمین ابزار قدرت، پیش شرط استقلال و امنیت و توسعه هر کشوری به شمار می‌آید. داشتن تسلیحات مناسب و کافی، یک جزء حیاتی اقتدار دفاعی و یک ضرورت حتمی برای اعتبار بازدارندگی است. از این منظر صنعت دفاعی مستقل و خوداتکا، مهم-ترین شاخصه اقتدار ملی است. در افق چشم‌انداز دیپلماسی نظامی-دفاعی جمهوری اسلامی ایران، توانمندی در رصد و انتقال علوم و فناوری‌های نظامی به کشور عنوان گردیده است. (سند راهبردی "نقشه راه" روابط بین‌المللی نظامی-دفاعی، بهار ۱۳۹۱) در سیاست‌های کلی برنامه ششم کشور به توسعه توان موشکی، فناوری‌ها و ظرفیت تولید سلاح‌ها و تجهیزات عمده دفاعی برتر ساز با توان بازدارندگی و متناسب با انواع تهدیدات تأکید شده است. همچنین یکی از دلایل گرایش برخی کشورها به دیپلماسی دفاعی، فروش محصولات صنایع دفاعی آن‌ها می‌باشد. (عسگری و دیگران، ۱۳۹۲: ۳۴) همچنین سفر وزیر دفاع جمهوری خلق چین و دیدار با مقامات عالی‌رتبه نیروهای مسلح کشور، بیانگر یکی دیگر از زمینه‌های همکاری دفاعی مشترک بین دو کشور است. (بلوچی، ۱۳۸۹: ۱۱۰)

اشتراک‌گذاری اطلاعات:

تهدیدات خارجی سرشتی صرفاً نظامی ندارند. در این چارچوب، تهدید خارجی می‌تواند شامل جنگ سیاسی، جنگ اقتصادی، جنگ فرهنگی و جنگ اطلاعاتی نیز بشود. (توحیدی، ۱۳۹۳: ۱۳) بر همین اساس، بسترسازی مناسب به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات راهبردی موردنیاز کشور یکی از اهداف دیپلماسی دفاعی بوده و بر همین اساس بهره‌گیری از پشتیبانی اطلاعاتی سایر اعضا به‌عنوان یکی از منافع پیمان‌های نظامی معرفی شده است. (آقابخشی، ۱۳۸۳: ۴۸۷)

تحقیقات دفاعی:

یکی از بندهای حائز اهمیت در متن برنامه ششم توسعه، کسب دانش و فناوری‌های نو و نوسازی و بازسازی صنایع دفاعی با توسعه تحقیقات و بهره‌مندی از همه ظرفیت‌های صنعتی کشور بوده است؛ و از سویی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح عهده‌دار ساخت و تولید اقلام موردنیاز نیروهای مسلح و انجام تحقیقات صنعتی لازم برابر با تدابیر و خط‌مشی فرماندهی کل قوا می‌باشد.

همچنین سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران در ارتباط با همکاری دفاعی - امنیتی استفاده از ظرفیت کشورهای غیر همسایه دارای فناوری نیز بوده و مشارکت دفاعی در زمینه تحقیقات را در نظر قرار داده است.

کنترل مرزها:

یکی از بندهای مطرح شده در برنامه ششم توسعه در ارتباط با تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی است. در این بند ضمن تأکید بر انسداد کامل نرم‌افزاری و سخت‌افزاری، توسعه و تقویت یکان - های مرزبانی و مشارکت‌دهی مرزنشینان در طرح‌های امنیتی، توسعه فعالیت‌های اطلاعاتی و تقویت دیپلماسی مرزی را از راهکارهای تأمین امنیت مرزها دانسته است. (ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه ششم در تاریخ ۱۳۹۴/۴/۹) دفاع از نظام جمهوری اسلامی ایران، استقلال، تمامیت ارضی و حاکمیت ملی و منافع ملی جزء اهداف نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران محسوب شده است. (هیئت‌علمی تجدیدنظر در آیین‌نامه‌های ستاد کل نیروهای مسلح، ۱۳۹۰) همچنین تلاش برای جلوگیری از ناامنی در مرزها و دخالت خارجی، از اهداف سیاست خارجی چین عنوان شده است. (ملائک، ۱۳۸۵: ۱۶-۱۵)

پدافند غیرعامل:

مقام معظم رهبری در سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه ارتقاء توان بازدارندگی کشور با توسعه توان موشکی و گسترش هوشمندانه پدافند غیرعامل را به‌عنوان یکی از بندهای این سند بیان فرمودند. (فرامین حضرت امام خامنه‌ای در ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه در مورخه ۱۳۹۴/۴/۹) هم‌چنین رهنامه (دکترین) راهبردی جمهوری اسلامی ایران و رهنامه نظامی نیروهای مسلح شامل پدافند غیرعامل مؤثر، مستمر و فراگیر می‌باشد. (تقریرات درسی دکتر افشردی و دکتر توحیدی در سال ۱۳۹۳)

اجرای رزمایش مشترک:

دیپلماسی دفاعی کاربرد سیاست دفاعی در عرصه دیپلماسی به‌منظور تأمین اهداف عالی یک نظام سیاسی است. از جمله فعالیت‌های مرتبط با دیپلماسی دفاعی می‌توان به برگزاری رزمایش و تمرین‌های نظامی مشترک اشاره کرد. (مرحمتی، ۱۳۸۹: ۴۶) (shea, 2005: 33) در خلال اولین سفر وزیر دفاع جمهوری خلق چین به ایران، سرلشگر باقری رئیس ستاد کل نیروهای مسلح ایران با اشاره به پیشینه خوب روابط دفاعی دو کشور اعلام داشتند که جمهوری اسلامی ایران برای

توسعه و تعمیق همکاری‌های دفاعی و نظامی از جمله برگزاری رزمایش‌های نظامی میان دو کشور، آمادگی کامل دارد. (مصاحبه مطبوعاتی رئیس ستاد کل ن.م در تاریخ ۱۳۹۵/۸/۲۴ به نقل از خبرگزاری مهر) از طرفی با توجه به مواضع و اظهارات مقام‌های چینی، یکی از مهم‌ترین عناصر دیپلماسی دفاعی این کشور، برگزاری رزمایش‌های نظامی مشترک می‌باشد. (بلوچی، ۱۳۸۹: ۱۱۰)

اعزام وابسته نظامی:

سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران در ارتباط با همکاری دفاعی - امنیتی به‌منظور پیگیری در خصوص رفع نیازهای توان‌افزایی، اعتمادسازی، کنترل و مدیریت بحران امنیتی توجه دارد. به‌منظور اجرای صحیح این سیاست‌ها و دستیابی به اهداف دیپلماسی دفاعی بایستی نسبت به برقراری همکاری دفاعی - امنیتی با کشورها در سطح همه‌جانبه، منطقه‌ای و جهانی در محورهایی نظیر اعزام وابسته نظامی اقدام و راهبردهای مناسب در این راستا را تعیین و تدوین نمود. (مینایی و دیگران، ۱۳۹۳: ۴۷) تبادل‌های آموزشی و حرفه‌ای نظامی از جمله فعالیت‌هایی است که عمدتاً از سوی سازمان‌های دفاعی کشورها مورد پیگیری واقع می‌شود. (یزدانی، ۱۳۹۴: ۵۰-۴۹)

پیشران سیاسی - حقوقی:

هدف غایی و نهایی نیروهای مسلح در چشم‌انداز بیست‌ساله کشور بازدارندگی است. کار ویژه اصلی دیپلماسی دفاعی را می‌توان در تحقق راهبرد بازدارندگی دانست. (مینایی و دیگران، ۱۳۹۳: ۴۶) یکی از اصول دیپلماسی دفاعی در اندیشه دفاعی مقام معظم رهبری خودباوری ملی و خوداتکایی و دفاع هوشمندانه در مقابل تهدیدات جدید اعم از جنگ سایبری و جنگ نرم می‌باشد. (رحیم صفوی، ۱۳۹۳) سیاست کلی اعلام‌شده چین در خصوص روابط بین‌الملل عبارت است از: توسعه روابط دوستانه متقابل، ارتقاء اعتماد متقابل سیاسی، هدایت همکاری‌های امنیتی و نگهداری امنیت مشترک با تمامی کشورها بر مبنای اصول همزیستی مسالمت‌آمیز؛ لذا در این راستا توجه به مشارکت در همکاری‌های امنیت منطقه‌ای (شانگهای، آسه آن و...) مشارکت در عملیات حفظ صلح و تبادلات و همکاری‌های نظامی با سایر کشورها از اولویت‌های این کشور می‌باشد. آمریکا به‌عنوان قدرت هژمون دارای بیشترین میزان نفوذ سیاسی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی در تمام زیرسیستم‌ها است. (رضایی، ۱۳۸۴: ۱۸۱-۱۸۲) باین‌حال چینی‌ها معتقدند روندهای چندقطبی‌گرای، جهانی‌شدن اقتصاد و جامعه اطلاعات تعیین‌شده است؛ به‌گونه‌ای که در پيامد این تغییرات، موازنه قدرت جهانی و حکمرانی جهانی دچار تغییرات عمیقی شده و لذا این کشور در پی تقویت

بازیگری چین در تحولات جهانی است. (عسگری، ۱۳۸۹: ۱۲) مقابله با جدایی‌طلبی در سال ۲۰۰۱ میلادی به اهداف سازمان همکاری‌های شانگهای اضافه شد. هم‌چنین این زمینه همواره یکی از متغیرهای تأثیرگذار بر رویکرد راهبردی (استراتژیک) چین به این سازمان محسوب گردیده است. مخالفت ایران با حرکت‌های جدایی‌طلبانه در منطقه و جهان و مبارزه همه‌جانبه با تروریسم از جمله زمینه‌های همکاری با کشور چین خواهد بود. سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران در مقابله با شرایط بی‌ثبات‌کننده ناشی از تروریسم تکفیری بر "تولید امنیت" استوار است. (دهقان، ۲۰۱۶)

پیشگیری از جنگ و مناقشه‌های نظامی:

یکی از اهداف دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایجاد ثبات و پیشگیری از جنگ و مناقشه‌های نظامی است. افزایش تعاملات دفاعی - امنیتی با سایر کشورها و عقد قراردادهای و پیمان‌های دفاعی منطقه‌ای و انعقاد پیمان‌های نظامی - دفاعی و مشارکت با کشورهای دوست از جمله سیاست‌های اجرای امنیت ملی و دیپلماسی نظامی - دفاعی می‌باشد. (سند راهبردی "نقشه راه" روابط بین‌الملل نظامی - دفاعی، بهار ۱۳۹۱)

حل و فصل مناقشه‌ها:

کمیته امنیت ملی جمهوری خلق چین نهاد حاکمیتی جدیدی است که در پاسخ به نیازها و شرایط تازه چین به‌عنوان یک کشور بزرگ و دارای ابعاد جهانی شکل گرفته است. از جمله اهداف و وظایف این کمیته می‌توان به جلوگیری از مناقشه‌های داخلی و پاسخ مناسب به چالش‌های خارجی و حل و فصل آن‌ها اشاره نمود که با توجه به اهداف دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران، فضای همکاری بین دو کشور را نشان می‌دهد. (نمای راهبردی، ۱۳۹۴: ۲۴-۲۵)

پیشران اجتماعی - فرهنگی:

مبارزه با قاچاق انسان:

قاچاق انسان همواره جزو چالش‌هایی بوده است که ثبات ملی و امنیت اجتماعی چین را به خطر می‌اندازد. (گزارش دوره مطالعات راهبردی کشور چین، ۲۰۰۹-۲۰۰۸) لازم به ذکر است که قاچاق انسان از مصادیق ناامنی اجتماعی بوده که خود در نتیجه ناامنی فرهنگی ایجاد خواهد شد. (امیدوارنیا، ۱۳۸۱: ۹۹-۵۹)

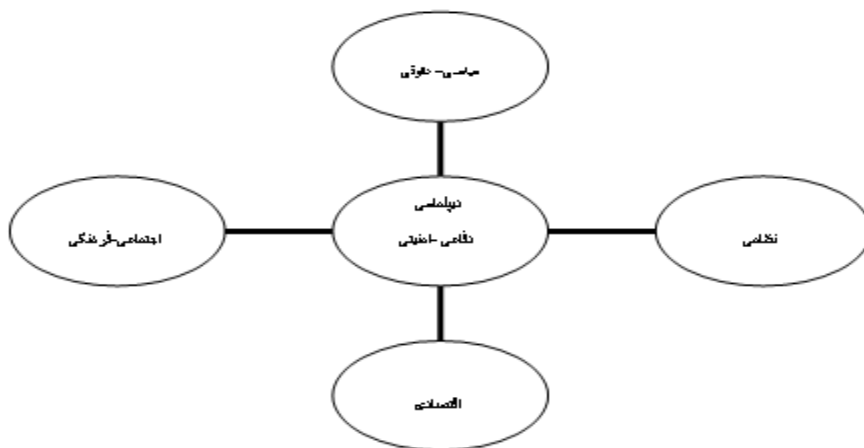
مبارزه با مواد مخدر:

مبارزه همه‌جانبه با مواد مخدر و روان‌گردان‌ها در چارچوب سیاست‌های کلی ابلاغی و مدیریت مصرف باهدف کاهش ۲۵ درصدی اعتیاد تا پایان برنامه ششم توسعه کشور برنامه‌ریزی شده است که نشان‌دهنده عزم جدی مسئولین کشور برای مقابله با این ناهنجاری است. مواد مخدر همچنین در جمهوری خلق چین جزو تهدیدهای غیر سنتی و جرائم سازمان‌یافته فراملی محسوب شده و حتی سازمان همکاری‌های شانگهای مبارزه با قاچاق مواد مخدر را به‌عنوان جزئی از اهداف این سازمان در اساسنامه آورده است. با توجه به‌اتفاق نظر دو کشور بر لزوم مبارزه با قاچاق مواد مخدر، این زمینه نیز جزو زمینه‌های همکاری محسوب می‌گردد.

تقویت اشتراکات فرهنگی:

جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین دارای زمینه‌های فرهنگی مشترکی هستند که زمینه‌ساز برقراری همکاری در حوزه دفاعی-امنیتی می‌باشد. به‌عنوان نمونه می‌توان به تجارب تلخ دو کشور از مداخلات ابرقدرت‌ها در جهات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آنان و حمایت هر دو کشور از نهضت غیر متعهدها و تأکید بر عدم وابستگی به ابرقدرت‌ها اشاره نمود. رهبر انقلاب اسلامی در دیدار با رئیس‌جمهوری خلق چین دو ویژگی مشترک بین دو کشور را استقلال‌خواهی و حفظ هویت ملی دانسته‌اند. (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با رئیس‌جمهوری خلق چین در تاریخ ۱۳۸۱/۲/۱)

چارچوب نظری

شکل ۱: چارچوب نظری

روش‌شناسی

این مقاله بر مبنای هدف و دستاورد، از نوع کاربردی - توسعه‌ای و روش تحقیق بر مبنای نوع داده‌های موردنیاز، موردی - زمینه‌ای است. حجم جامعه و نمونه آماری با فراوانی ۵۵ نفر منطبق و به‌صورت تمام شمار از بین خبرگان، فرماندهان و مدیران حوزه دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران است.

جدول ۱: توزیع فراوانی جامعه آماری

سازمان	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
ستاد کل نیروهای مسلح	۱۶	۲۹,۱	۲۹,۱
آجا	۶	۱۰,۹	۴۰,۰
سپاه	۶	۱۰,۹	۵۰,۹
ناجا	۳	۵,۵	۵۶,۴
وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	۳	۵,۵	۶۱,۸
وزارت امور خارجه	۴	۷,۳	۶۹,۱
شورای عالی امنیت ملی	۳	۵,۵	۷۴,۵
مجلس شورای اسلامی	۳	۵,۵	۸۰,۰
وزارت اطلاعات	۳	۵,۵	۸۵,۵
اساتید حوزه و دانشگاه	۶	۱۰,۹	۹۶,۴
وابستگان نظامی جمهوری اسلامی ایران در کشور چین	۲	۳,۶	۱۰۰,۰
جمع	۵۵	۱۰۰,۰۰	

روش گردآوری داده‌ها به‌صورت میدانی و از ابزار پرسشنامه بسته استفاده‌شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

ماحصل تجزیه و تحلیل در پاسخ به این سؤال اساسی که "پیشران‌های مؤثر بر همکاری دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران با جمهوری خلق چین کدام‌اند و چه اولویتی دارند؟" نشان می‌دهد:

بیشترین تأثیر را پیشران نظامی به خود اختصاص داده و پس از آن سیاسی حقوقی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قرار دارند.

جدول ۲: مؤلفه‌ها و میزان تأثیر آن‌ها بر همکاری جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح جمهوری خلق چین

میزان تأثیر مؤلفه‌ها در همکاری جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح جمهوری خلق چین									
سطح معناداری	مقدار کای دو مشاهده شده	درصد میزان تأثیر عامل در حد زیاد و خیلی زیاد	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	پیشران‌های همکاری دفاعی - امنیتی
				۵	۴	۳	۲	۱	
۰,۰۰	۴۴,۲۷	۹۰,۹	۴,۴۲۷	۳۲	۱۸	۴	۱	۰	نظامی
۰,۰۰	۳۷,۱۴	۸۹,۱	۴,۲۳۶	۲۰	۲۹	۵	۱	۰	سیاسی - حقوقی
۰,۰۰	۲۸,۱۸	۵۶,۴	۳,۶۰۰	۹	۲۲	۱۸	۵	۱	اقتصادی
۰,۰۱۲	۸,۸۷	۸۳,۶	۴,۱۸۱	۱۹	۳۷	۹	۰	۰	اجتماعی - فرهنگی

فرضیه ۱: تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های بعد نظامی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین.

H_0 : مؤلفه‌های بعد نظامی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار نیستند.

H_1 : مؤلفه‌های بعد نظامی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار هستند.

جدول ۳: میزان تأثیر مؤلفه‌های بعد نظامی بر همکاری جمهوری اسلامی ایران با جمهوری خلق چین

میزان تأثیر مؤلفه‌ها در همکاری جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح جمهوری خلق چین									مؤلفه‌های همکاری جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح جمهوری خلق چین
سطح معناداری	مقدار کای دو مشاهده شده	درصد میزان تأثیر عامل در حد زیاد و خیلی زیاد	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
				۵	۴	۳	۲	۱	
۰,۰۰	۳۷,۱۴	۸۹,۱	۴,۲۳۶	۲۰	۲۹	۵	۱	۰	عملیات سایبری
۰,۰۱۲	۸,۸۷	۸۳,۶	۴,۱۸۱	۱۹	۲۷	۹	۰	۰	مقابله با دزدان دریایی
۰,۰۰	۲۸,۱۸	۵۶,۴	۳,۶۰۰	۹	۲۲	۱۸	۵	۱	مقابله با جدایی طلبی
۰,۰۰	۴۴,۲۷	۹۰,۹	۴,۴۲۷	۳۲	۱۸	۴	۱	۰	مبارزه با تروریسم
۰,۰۱۶	۸,۳۲	۸۰	۴,۳۰۹	۲۸	۱۶	۱۱	۰	۰	اشتراک‌گذاری اطلاعات
۰,۰۰	۳۷,۷۸	۹۸,۲	۴,۶۷۲	۳۸	۱۶	۱	۰	۰	انتقال فناوری نظامی
۰,۰۰۵	۱۰,۵۰	۸۷,۲	۴,۳۰۹	۲۴	۲۴	۷	۰	۰	پدافند غیرعامل
۰,۰۰۱	۱۶,۳۴	۶۵,۵	۳,۷۲۷	۱۰	۲۶	۱۳	۶	۰	کنترل اغتشاشات
۰,۰۰۰	۲۰,۵۴	۵۴,۵	۳,۷۰۹	۱۹	۱۱	۱۸	۴	۳	کنترل مرزها
۰,۰۰۰	۶۸,۲۷	۹۴,۵	۴,۶۱۸	۳۹	۱۳	۱	۲	۰	صنعت دفاعی
۰,۰۰۱	۱۳,۱۲	۸۹,۱	۴,۳۸۱	۲۷	۲۲	۶	۰	۰	تقویت آمادگی دفاعی و توان رزم نیروهای مسلح
۰,۰۰۴	۱۰,۹۴	۸۵,۵	۴,۳۶۳	۲۸	۱۹	۸	۰	۰	اجرای عملیات مرکب در مقابله با تروریسم
۰,۰۰۰	۳۱,۲۳	۹۲,۷	۴,۶۰۰	۳۷	۱۴	۴	۰	۰	آموزش‌های نظامی تبادل دانشجو و استاد

۰,۰۰۰	۱۹,۸۹	۹۰,۹	۴,۴۹۰	۳۲	۱۸	۵	۰	۰	بازدید هیئت‌های عالی‌رتبه نظامی دو کشور
۰,۰۰۰	۲۶,۲۱	۸۷,۳	۴,۵۲۷	۳۶	۱۲	۷	۰	۰	تحقیقات دفاعی
۰,۰۰۰	۳۲,۹۲	۸۳,۶	۴,۳۴۵	۳۰	۱۶	۷	۲	۰	تبادل تسلیحات و فناوری دفاعی چندمنظوره
۰,۰۰۰	۲۵,۱۲	۹۶,۴	۴,۵۴۵	۳۲	۲۱	۲	۰	۰	اعزام وابسته نظامی
۰,۰۰۰	۲۹,۷۰	۹۶,۴	۴,۶۰۰	۳۵	۱۸	۲	۰	۰	همکاری‌های علمی و فنی
۰,۰۰۰	۴۸,۹۲	۹۴,۵	۴,۴۹۰	۳۲	۲۰	۲	۰	۱	انعقاد موافقت‌نامه دفاعی
۰,۰۰۰	۳۶,۱۲	۸۷,۳	۴,۳۱۸	۳۰	۱۸	۵	۲	۰	اجرای رزمایش مشترک

به‌منظور آزمون فرض بالا از آزمون کای دو استفاده گردید با توجه به خروجی جدول چون سطح معناداری برای تمامی مؤلفه‌ها از میزان خطای ۰/۰۵ کمتر به‌دست‌آمده است فرض H_1 مورد تأیید واقع می‌گردد این بدان معناست که هر ۲۰ مؤلفه بعد نظامی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار هستند.

فرضیه ۲: تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های بعد سیاسی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی

ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین.

H_0 : مؤلفه‌های بعد سیاسی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار نیستند.

H_1 : مؤلفه‌های بعد سیاسی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار هستند.

جدول ۴: میزان تأثیر مؤلفه‌های بعد سیاسی بر همکاری جمهوری اسلامی ایران با جمهوری خلق چین

میزان تأثیر مؤلفه‌ها در همکاری جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح جمهوری خلق چین							مؤلفه‌های همکاری جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح جمهوری خلق چین		
سطح معناداری	مقدار کای دو مشاهده شده	درصد میزان تأثیر عامل در حد زیاد و خیلی زیاد	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
				۵	۴	۳	۲	۱	
۰,۰۰۰	۴۸,۴۹	۹۲,۷	۴,۵۰۹	۳۳	۱۸	۳	۱	۰	حضور در تریبات منطقه‌ای (نظیر شانگهای)
۰,۰۰۰	۳۵,۴۹	۹۸,۲	۴,۶۵۴	۳۷	۱۷	۱	۰	۰	مبارزه با هژمونی آمریکا و تک‌قطبی شدن جهان
۰,۰۰۰	۲۹,۰۰	۸۵,۵	۴,۲۵۴	۲۴	۲۳	۷	۰	۱	ایجاد کمیسیون منطقه‌ای دفاعی
۰,۰۰۰	۱۸,۱۴	۹۲,۷	۴,۴۵۴	۲۹	۲۲	۴	۰	۰	گسترش کمی و کیفی سازوکارهای دفاعی
۰,۰۰۰	۲۴,۶۹	۹۲,۷	۴,۵۴۵	۳۴	۱۷	۴	۰	۰	پیشگیری از جنگ و مناقشه‌های نظامی
۰,۰۰۰	۱۷,۰۵	۹۲,۷	۴,۴۱۸	۲۷	۲۴	۴	۰	۰	حل و فصل مناقشه‌ها

به منظور آزمون فرض بالا از آزمون کای دو استفاده گردید با توجه به خروجی جدول چون سطح معناداری برای تمامی مؤلفه‌ها از میزان خطای ۰/۰۵ کمتر به دست آمده است فرض H_1 مورد تأیید واقع می‌گردد این بدان معناست که هر ۶ مؤلفه بعد سیاسی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار هستند.

فرضیه ۳: تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های بعد اقتصادی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری

اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین

H_0 : مؤلفه‌های بعد اقتصادی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار نیستند.

H_1 : مؤلفه‌های بعد اقتصادی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای

مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار هستند.

جدول ۵: میزان تأثیر مؤلفه‌های بعد اقتصادی بر همکاری جمهوری اسلامی ایران با جمهوری خلق چین

میزان تأثیر مؤلفه‌ها در همکاری جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح جمهوری خلق چین								مؤلفه‌های همکاری جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح جمهوری خلق چین	
سطح معناداری	مقدار کای دو مشاهده شده	درصد میزان تأثیر عمل در حد زیاد و خیلی زیاد	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم		خیلی کم
				۵	۴	۳	۲		۱
۰,۰۰۰	۳۷,۷۸	۶۹,۱	۴,۶۷۲	۳۸	۱۶	۱	۰	۰	انرژی
۰,۰۰۰	۳۶,۲۵	۹۶,۴	۴,۶۵۴	۳۸	۱۵	۲	۰	۰	امنیت اقتصاد
۰,۰۰۰	۴۵,۰۰	۹۴,۵	۴,۴۵۴	۲۹	۲۳	۲	۱	۰	احیای جاده ابریشم جدید
۰,۰۰۰	۳۷,۲۹	۹۰,۹	۴,۳۶۳	۲۶	۲۴	۴	۱	۰	امنیت خطوط انتقال انرژی
۰,۰۰۱	۱۴,۹۸	۹۰,۹	۴,۴۰۰	۲۷	۲۳	۵	۰	۰	صادرات و واردات تسلیحاتی
۰,۰۰۱	۱۴,۶۵	۸۹,۱	۴,۴۱۸	۲۹	۲۰	۶	۰	۰	کسب منافع اقتصادی
۰,۰۰۰	۵۶,۳۴	۸۹,۱	۴,۵۰۹	۳۷	۱۲	۳	۳	۰	سرمایه‌گذاری متقابل

به منظور آزمون فرض بالا از آزمون کای دو استفاده گردید با توجه به خروجی جدول چون سطح معناداری برای تمامی مؤلفه‌ها از میزان خطای ۰/۰۵ کمتر به دست آمده است فرض H_1 مورد تأیید واقع می‌گردد این بدان معناست که هر ۷ مؤلفه بعد اقتصادی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار هستند.

فرضیه ۴: تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های بعد اجتماعی - فرهنگی در همکاری دفاعی - امنیتی

جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین

H_0 : مؤلفه‌های بعد اجتماعی فرهنگی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار نیستند.

H_1 : مؤلفه‌های بعد اجتماعی فرهنگی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار هستند.

جدول ۶: میزان تأثیر مؤلفه‌های بعد اجتماعی - فرهنگی بر همکاری جمهوری اسلامی ایران با جمهوری خلق چین

میزان تأثیر مؤلفه‌ها در همکاری جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح جمهوری خلق چین							مؤلفه‌های همکاری جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح جمهوری خلق چین		
سطح معناداری	مقدار کای دو مشاهده شده	درصد میزان تأثیر عامل در حد زیاد و خیلی زیاد	میانگین	خیلی زیاد	متوسط زیاد	کم	خیلی کم		
				۵	۴	۳	۲		۱
۰,۵۱۰	۱,۳۴	۷۲,۷	۴,۱۲۷	۲۲	۱۸	۱۵	۰	۰	میزان تأثیر گذاری مبادلات فرهنگی در غرب آسیا
۰,۰۰۰	۲۴,۰۵	۷۸,۲	۴,۰۷۲	۱۷	۲۶	۱۱	۱	۰	میزان تأثیر گذاری مبادلات فرهنگی در آسیای مرکزی
۰,۰۰۰	۳۲,۰۰	۶۹,۱	۳,۹۴۵	۱۷	۲۱	۱۵	۱	۱	میزان تأثیر گذاری مبادلات فرهنگی در قفقاز
۰,۰۰۰	۳۴,۰۰	۷۲,۷	۴,۰۰۰	۱۸	۲۲	۱۳	۱	۱	میزان تأثیر گذاری مبادلات فرهنگی در جنوب آسیا
۰,۰۰۰	۲۰,۷۰	۴۱,۷	۴,۱۸۱	۲۴	۱۹	۱۰	۲	۰	تقویت اشتراکات فرهنگی
۰,۰۰۰	۲۷,۵۴	۸۱,۸	۴,۱۲۷	۱۸	۲۷	۹	۱	۰	مبارزه با مواد مخدر
۰,۰۴۲	۶,۳۶	۸۱,۸	۴,۱۸۱	۲۰	۲۵	۱۰	۰	۰	مبارزه با قاچاق انسان

به منظور آزمون فرض بالا از آزمون کای دو استفاده گردید با توجه به خروجی جدول چون سطح معناداری برای ۶ تا از مؤلفه‌ها از میزان خطای ۰/۰۵ کمتر به دست آمده است فرض H_1 مورد تأیید واقع می‌گردد و برای مؤلفه میزان تأثیر گذاری مبادلات فرهنگی در غرب آسیا سطح معناداری از میزان خطای ۰/۰۵ بیشتر به دست آمده است فرض H_1 رد می‌شود. این بدان معناست که ۶ مؤلفه بعد اجتماعی - فرهنگی در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار هستند و مؤلفه میزان تأثیر گذاری مبادلات فرهنگی در غرب آسیا در همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار نیست.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری:

با توجه به بررسی‌ها و تجزیه و تحلیل‌های انجام‌شده نتایج به شرح زیر حاصل گردید:

۱- این پژوهش در پی مشخص نمودن ابعاد و مؤلفه‌های همکاری دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین بوده است که در این راستا با توجه به بررسی‌های کمی و کیفی انجام‌شده تعداد ۴ بعد (نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی) در همکاری دفاعی- امنیتی شناسایی گردید؛ همچنین از ۴۰ مؤلفه مشخص‌شده، ۳۹ مؤلفه تأثیرگذار بوده است و میزان تأثیرگذاری هر یک از آن‌ها در همکاری دفاعی- امنیتی دو کشور مشخص گردید.

۲- در بررسی میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌های بعد نظامی بر همکاری دفاعی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین سطح معناداری برای تمامی زمینه‌ها بر اساس آزمون کای دو از میزان خطای ۵٪ کمتر به دست آمده است که این نشان‌دهنده آن است که هر ۲۰ مؤلفه بعد نظامی در همکاری دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار هستند که انتقال فناوری نظامی با ۹۸/۲٪ و اعزام وابسته نظامی ۹۶/۴٪ بیشترین میزان تأثیرگذاری و کنترل مرزها با ۵۴/۵٪ و مقابله با جدایی‌طلبی با ۵۶/۴٪ کمترین میزان تأثیرگذاری را داشته‌اند.

۳- در بررسی میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌های بعد سیاسی بر همکاری دفاعی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین سطح معناداری برای تمامی مؤلفه‌ها بر اساس آزمون کای دو از میزان خطای ۵٪ کمتر به دست آمده است که این نشان‌دهنده آن است که هر ۶ مؤلفه بعد سیاسی در همکاری دفاعی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار هستند که مبارزه با هژمونی آمریکا و تک‌قطبی شدن جهان با ۹۸/۲٪ و حضور در ترتیبات منطقه‌ای (نظیر شانگهای) با ۹۲/۷٪ بیشترین میزان تأثیرگذاری و ایجاد کمیسیون منطقه‌ای دفاعی با ۸۵/۵٪ کمترین میزان تأثیرگذاری را داشته‌اند.

۴- در بررسی میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌های بعد اقتصادی بر همکاری دفاعی- امنیتی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین سطح معناداری برای تمامی مؤلفه‌ها بر اساس آزمون کای دو از میزان خطای ۵٪ کمتر به دست آمده است که این نشان‌دهنده آن است که هر ۷ مؤلفه بعد اقتصادی در همکاری دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق

چین تأثیرگذار هستند که امنیت اقتصادی با ۹۶/۴٪ و احیای جاده ابریشم جدید با ۹۴/۵٪. بیشترین میزان تأثیرگذاری و انرژی با ۶۹/۱٪ و سرمایه‌گذاری متقابل با ۸۹/۱٪. کمترین میزان تأثیرگذاری را داشته‌اند.

۵- در بررسی میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌های بعد اجتماعی - فرهنگی بر همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین سطح معناداری برای ۶ مؤلفه بر اساس آزمون کای دو از میزان خطای ۵٪ کمتر و ۱ مؤلفه بیشتر از میزان خطای ۵٪ به دست آمده است که این نشان‌دهنده آن است که ۶ مؤلفه بعد اجتماعی - فرهنگی در همکاری دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران با نیروهای مسلح کشور جمهوری خلق چین تأثیرگذار بوده و ۱ مؤلفه تأثیرگذار نیست که مبارزه با مواد مخدر و مبارزه با قاچاق انسان با ۸۱/۸٪. بیشترین میزان تأثیرگذاری و تقویت اشتراکات فرهنگی با ۴۱/۷٪ و میزان تأثیرگذاری مبادلات فرهنگی در قفقاز با ۶۹/۱٪. کمترین میزان تأثیرگذاری رو داشته‌اند.

۶- اولویت‌بندی کلی مؤلفه‌های همکاری نیز به ترتیب بر اساس درصد میزان تأثیر به شرح زیر می‌باشد:

پیشران‌های همکاری	نمره مؤلفه	رتبه عددی	نظامی	سیاسی - حقوقی	اقتصادی	اجتماعی فرهنگی
انتقال فناوری نظامی	۹۸/۲٪	۱	✓			
مبارزه با هژمونی آمریکا	۹۸/۲٪	۲		✓		
اعزام وابسته نظامی	۹۶/۴٪	۳	✓			
همکاری‌های علمی و فنی	۹۶/۴٪	۴	✓			
امنیت اقتصاد	۹۶/۴٪	۵			✓	
انعقاد موافقت‌نامه دفاعی	۹۴/۵٪	۶	✓			
صنعت دفاعی	۹۴/۵٪	۷	✓			
احیای جاده ابریشم جدید	۹۴/۵٪	۸			✓	
مبادله دانشجو و استاد	۹۲/۷٪	۹	✓			
حضور در ترتیبات منطقه‌ای (نظیر شانگهای)	۹۲/۷٪	۱۰		✓		
گسترش کمی و کیفی سازوکارهای دفاعی	۹۲/۷٪	۱۱		✓		
پیشگیری از جنگ و مناقشه‌های نظامی	۹۲/۷٪	۱۲		✓		
حل و فصل مناقشه‌ها	۹۲/۷٪	۱۳		✓		

			✓	۱۴	٪ ۹۰/۹	مبارزه با تروریسم
			✓	۱۵	٪ ۹۰/۹	بازدید هیئت‌های عالی‌رتبه نظامی
	✓			۱۶	٪ ۹۰/۹	امنیت خطوط انتقال انرژی
	✓			۱۷	٪ ۹۰/۹	صادرات و واردات تسلیحاتی
			✓	۱۸	٪ ۸۹/۱	عملیات سایبری
اجتماعی فرهنگی	اقتصادی	سیاسی - حقوقی	نظامی	رتبه عدد ی	نمره مؤلفه	پیشران‌های همکاری
			✓	۱۹	٪ ۸۹/۱	تقویت آمادگی دفاعی و توان رزم نیروهای مسلح
	✓			۲۰	٪ ۸۹/۱	کسب منافع اقتصادی
	✓			۲۱	٪ ۸۹/۱	سرمایه‌گذاری متقابل
			✓	۲۲	٪ ۸۷/۳	تحقیقات دفاعی
			✓	۲۳	٪ ۸۷/۳	اجرای رزمایش مشترک
			✓	۲۴	٪ ۸۷/۳	پدافند غیرعامل
			✓	۲۵	٪ ۸۵/۵	اجرای عملیات مرکب در مقابله با تروریسم
		✓		۲۶	٪ ۸۵/۵	ایجاد کمیسیون منطقه‌ای دفاعی
			✓	۲۷	٪ ۸۳/۶	مقابله با دزدان دریایی
			✓	۲۸	٪ ۸۳/۶	تبادل تسلیحات و فناوری دفاعی
✓				۲۹	٪ ۸۱/۸	مبارزه با قاچاق انسان
✓				۳۰	٪ ۸۱/۸	مبارزه با مواد مخدر
			✓	۳۱	٪ ۸۰	اشتراک‌گذاری اطلاعات
✓				۳۲	٪ ۷۸/۲	تأثیرگذاری مبادلات فرهنگی در آسیای مرکزی
✓				۳۳	٪ ۷۲/۷	تأثیرگذاری مبادلات فرهنگی در غرب آسیا
✓				۳۴	٪ ۷۲/۷	تأثیرگذاری مبادلات فرهنگی در جنوب آسیا
	✓			۳۵	٪ ۶۹/۱	انرژی
✓				۳۶	٪ ۶۹/۱	میزان تأثیرگذاری مبادلات فرهنگی در قفقاز
			✓	۳۷	٪ ۶۵/۵	کنترل اغتشاشات
			✓	۳۸	٪ ۵۶/۴	مقابله با جدایی‌طلبی
			✓	۳۹	٪ ۵۴/۵	کنترل مرزها در بعد نظامی
✓				۴۰	٪ ۴۱/۷	تقویت اشتراکات فرهنگی

ب- پیشنهادها

به منظور بهره‌گیری از تحقیق انجام‌شده با توجه به میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌ها بر همکاری دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

۱- سیاست‌گذاران جمهوری اسلامی ایران در خصوص پیاده‌سازی نتایج حاصل از این تحقیق در همکاری دفاعی - امنیتی اقدام نمایند.

۲- وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت اقتصاد و دارایی، وزارت امور خارجه و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در خصوص اولویت‌بندی همکاری‌های دفاعی - امنیتی با توجه به میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌های هر بعد بر همکاری دفاعی - امنیتی دو کشور اقدام نمایند.

۳- همچنین پیشنهاد می‌گردد به منظور مشخص نمودن وضعیت موجود همکاری‌ها در مؤلفه‌های مشخص شده تحقیق جداگانه‌ای صورت گیرد.

فهرست منابع

- "بیانات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)"، قابل دسترسی در سایت www.khamenee.ir

الف - منابع فارسی:

- آقا بخشی، علی (۱۳۸۳)، "فرهنگ علوم سیاسی"، چاپار، تهران
- امامی، محمدعلی (۱۳۸۵)، "عوامل تأثیرگذار خارجی در خلیج فارس"، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، چاپ سوم، تهران
- امیدوار نیا، محمدجواد (۱۳۸۱)، "امنیت در قرن بیست و یکم (دیدگاه چین)"، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، وزارت امور خارجه، تهران
- بلوچی، حیدرعلی (زمستان ۱۳۸۹)، "دیپلماسی دفاعی چین"، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال هشتم، شماره ۳۱
- "تحلیل محتوای سند دفاع ملی چین" (مهرماه ۱۳۹۴)، نمای راهبردی، مرکز تحقیقات راهبردی، سال سیزدهم
- توحیدی، ارسطو (۱۳۹۳)، "مبانی دفاع ملی"، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران
- درخشان، مسعود (پاییز ۱۳۹۱)، "امنیت انرژی و تحولات آینده بازارهای نفت و گاز"، فصلنامه راهبرد، شماره ۶۴، سال بیست و یکم
- دهقان، حسین (۲۰۱۶)، "کنفرانس امنیت بین‌الملل مسکو"
- رضایی، محسن (۱۳۸۴)، "ایران منطقه‌ای"، چاپ دوم، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، تهران
- ساعد، نادر (زمستان ۱۳۸۹)، "دیپلماسی دفاعی: تأملی شناختی و کاوش در مبادی"، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال هشتم، شماره ۳۱
- سند راهبردی "نقشه راه روابط بین‌المللی نظامی - دفاعی"، بهار ۱۳۹۱
- شریعتی، شهروز (۱۳۸۸)، "امکان‌سنجی و چالش‌های فراروی همکاری‌های راهبردی ایران و چین"، دانشگاه تربیت مدرس، تهران
- شریعتی نیا، محسن (۱۳۹۱)، "عوامل تعیین‌کننده روابط ایران و چین"، فصلنامه روابط خارجی، سال چهارم، شماره دوم
- صفری، مهدی، همتی، عزت‌ا... (۱۳۹۲)، "کالبدشکافی سیاست و حکومت در چین و عصر نوین اطلاعات"، ریشه‌ها، اهداف و ابعاد داخلی و خارجی
- صفوی، سید یحیی (۱۳۸۴)، "مقدمه‌ای بر جغرافیای نظامی ایران"، جلد اول (شمال غرب و غرب کشور)، چاپ سوم، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، تهران
- عسگری، محمود، مینایی، حسین (۱۳۹۲)، "دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران"، مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی، تهران

- عسگری، محمود (تابستان ۱۳۸۹)، "چارچوبی برای تبیین دیپلماسی دفاعی با تأکید بر دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه دیپلماسی دفاعی، سال اول، شماره اول
- عسگریان، حسین (۱۳۹۰)، کتاب آیا (۷)، روابط ایران و چین، انتشارات موسسه ابرار معاصر، تهران
- فرشچی، علیرضا، اسمعیلی، مرتضی (تابستان ۱۳۹۲)، "دیپلماسی دفاعی در پرتو رویکرد چین به مسأله امنیت"، مجله سیاست دفاعی، سال ۲۱، شماره ۸۳
- مرحمتی، عباس (۱۳۸۹)، "بررسی مفاهیم تأثیرگذار بر دیپلماسی دفاعی"، فصلنامه دیپلماسی دفاعی، سال اول، شماره اول، تابستان ۱۳۸۹
- "مصاحبه مطبوعاتی رئیس ستاد کل ن.م در تاریخ ۱۳۹۵/۸/۲۴"، به نقل از خبرگزاری مهر
- ملائک، حسین (سفیر اسبق ایران در چین) (۱۳۸۵)، "سیاست خارجی چین؛ جایگاه ایران"، معاونت پژوهش‌های سیاست خارجی مرکز تحقیقات استراتژیک، پژوهش شماره ۳
- مینایی، حسین، حاجیانی، ابراهیم، دهقان بوده، حسین، جعفرزاده‌پور، فروزنده (۱۳۹۳)، "ارزیابی اثر فرایندهای مدیریت دانش در فعالیت‌های دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه راهبرد، سال بیست و سوم، شماره ۷۰
- "هیئت علمی تجدیدنظر در آیین‌نامه‌های ستاد کل نیروهای مسلح"، ۱۳۹۰
- یزدانی، حسن (۱۳۹۴)، "طراحی الگوی روابط دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران با کشور ترکیه"، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده دفاع ملی، تهران

ب- منابع انگلیسی

- Fergowsen.chaka (۲۰۱۱). Soft Power as the New Norm: How the Chinese-Russian Strategic Partnership (Soft) Balances American Hegemony in an Era of Unipolarity. floridainternational of university
- Shea, Timothy, (2005), *Transforming Military Diplomacy*, Joint Forces Quarterly, Issue Thirty-Eight.

ج- سایت‌ها:

- رحیم صفوی، یحیی (۱۳۹۳)، "دومین همایش تبیین اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در دانشگاه مالک اشتر"، قابل دسترسی در: <http://www.parsiankhabar.ir>
- شجاعی، بهروز (۱۳۹۲)، "اما و اگرهای روابط ایران با روسیه و چین"، پایگاه خبری تحلیلی سفیر، قابل دسترسی در: <http://safirnews.com/index.aspx/v/72>

